

SỰ CẦN THIẾT PHẢI BẢO TỒN VÀ PHÁT TRIỂN CÂY DƯỢC LIỆU Ở QUẢNG BÌNH

VÕ VĂN HÙNG

Trường THPT Lê Quý Đôn

Cây dược liệu (Cây thuốc nam) là những loài thực vật có tác dụng dùng để chữa bệnh hoặc bồi bổ cơ thể khi con người sử dụng, được trồng hoặc mọc hoang dại tại Việt Nam. Cây thuốc nam không chỉ phục vụ chữa bệnh mà còn được sử dụng làm mỹ phẩm, làm hương liệu, làm thực phẩm chức năng.

Dược liệu đóng một vai trò quan trọng trong việc tồn tại và phát triển của ngành Y Dược, đặc biệt là nền y học cổ truyền. Cây dược liệu có giá trị kinh tế lớn hơn nhiều các loại cây lương thực được trồng hiện nay. Ở Việt Nam, trong mấy thập niên qua hàng trăm ngàn tấn dược liệu đã được khai thác tự nhiên và trồng trọt hàng năm, đem lại lợi nhuận lớn. Cây dược liệu được phát triển có thể giúp cho nhiều vùng nông thôn, miền núi xóa đói giảm nghèo, phát triển kinh tế, đảm bảo an sinh xã hội, bảo vệ môi trường.

Quảng Bình được đánh giá là vùng đất có nguồn dược liệu tự nhiên phong phú và đa dạng về chủng loại lẫn công dụng làm thuốc. Đất đai và khí hậu phù hợp với nhiều loài cây dược liệu. Tuy nhiên, nguồn tài nguyên quý giá này đang ngày một cạn kiệt, nhiều loài đang đứng trước nguy cơ tuyệt chủng, cây dược liệu nuôi trồng đang bị thu hẹp hoặc phát triển một cách tự phát mất cân đối. Sự khai thác tràn lan, trình độ, nhận thức, hiểu biết của người dân còn hạn chế, nhất là tại vùng miền núi nơi có nhiều tài nguyên dược liệu, một số loài cây có nguy cơ tuyệt chủng do hiện tượng khai thác tận diệt. Hơn nữa trước yêu cầu của phát triển kinh tế, xã hội, đời sống, chúng ta đang phải đối mặt với mâu thuẫn giữa cung và cầu, việc bảo tồn, khai thác, phát triển nguồn dược liệu đang là vấn đề nan giải.

Hiện tại ở Quảng Bình số loài cây thuốc được trồng không nhiều, vùng trồng dược liệu

trong cộng đồng đã bị thu hẹp đáng kể, thậm chí một số vùng trồng cây thuốc truyền thống đã không còn. Cây dược liệu trong tự nhiên ở vùng trung du và vùng núi thấp dần cạn kiệt do hiện tượng khai thác và chuyển đổi cơ cấu cây trồng. Ở các trạm y tế xã, phường và một số trường học có vườn thuốc nam nhưng khó duy trì. Xét về quy mô và số lượng trên toàn tỉnh Quảng Bình hiện nay chưa có vườn cây dược liệu nào xứng tầm với yêu cầu của thực tiễn.

Quảng Bình là tỉnh có diện tích đất đồi núi lớn, điều kiện khí hậu, đất đai phù hợp cho sự sinh trưởng và phát triển của nhiều loài cây dược liệu có giá trị như: Sâm Bó Chính, sâm Cau, Đinh Lăng, Cà Gai Leo, Kim Tiền Thảo, Giáo Cổ Lam, chè Vằng, Hà Thủ Ô, Thìa Canh, Chùm Ngây, Dạ Cầm, Kim Ngân Hoa... Tại nhiều hộ gia đình trồng các loài cây như: Diếp cá, Lá lốt, Tía tô, Hẹ, Rau má, Mã đề, Ngải cứu, Bạc hà, Sả, Gừng, Tỏi, Nghệ, Kinh giới, Mỡ tam thể... Chúng là những cây dược liệu gắn liền với các bài thuốc cổ truyền của người dân địa phương cũng như trong bữa ăn hằng ngày của họ.

Đến thời điểm này ở Quảng Bình chưa có số liệu thống kê chính xác có bao nhiêu loài thực vật được sử dụng làm thuốc. Trong những năm gần đây đã có một số đề tài, nhiệm vụ liên quan đến việc bảo tồn và phát triển cây dược liệu, một số nhiệm vụ khoa học xây dựng mô hình trồng cây dược liệu cũng đã được tỉnh Quảng Bình quan tâm hỗ trợ thực hiện như: Nghiên cứu trồng thử nghiệm cây Ba Kích dưới tán cây cao su tại huyện Bố Trạch (2016); Trồng và chế biến tinh bột Nghệ tại huyện Lệ Thủy (2019); Trồng thử nghiệm Sa Sâm trên vùng đất cát ven biển Quảng Bình (2023); Trồng cây dược liệu Xuyên Tâm Liên trên vùng đất gò đồi tại xã Cự Nẫm, huyện Bố

Trạch (2022)... Tuy nhiên các nhiệm vụ khoa học và công nghệ thường chú trọng nhiều về các mô hình trồng, chế biến dược liệu, các nhiệm vụ khoa học và công nghệ về bảo tồn, tuyển chọn cây dược liệu chưa nhiều.

Nhằm bảo tồn và phát triển cây dược liệu, năm 2023-2024 Trường THPT Lê Quý Đôn đã thực hiện nhiệm vụ: “Nghiên cứu, tuyển chọn một số loài cây thuốc nam, xây dựng vườn dược liệu phục vụ dạy học tại Trường THPT Lê Quý Đôn, huyện Bố Trạch”.

Với việc quy hoạch, xây dựng vườn dược liệu quy mô, bài bản, đa dạng chủng loại, đảm bảo quy trình kỹ thuật sẽ góp phần bảo tồn và phát triển sự đa dạng sinh học, sử dụng có hiệu quả nguồn tài nguyên dược liệu, góp phần tích cực trong bảo vệ, phục hồi và phát triển cây thuốc, bảo tồn, lưu giữ nguồn gene, đảm bảo cung cấp nguồn giống cũng như nơi tham quan, học tập của học sinh, sinh viên và người dân. Góp phần nâng cao ý thức cho cộng đồng trong việc bảo tồn, phát triển, sử dụng cây thuốc nam một cách hiệu quả. Tạo công ăn việc làm cho nhiều lao động thuộc các lĩnh vực: Trồng trọt, chế biến, vận chuyển và kinh doanh liên quan đến dược liệu. Tận dụng khai thác triệt để diện tích đất trống, bảo vệ và cải thiện môi trường sống của chúng ta.

Để nguồn dược liệu địa phương được bảo tồn và phát triển, trong thời gian tới rất cần đến sự chung tay, góp sức của các ban, ngành, đoàn thể và mỗi người dân chủ động trồng thêm các loại cây thuốc nam dưới tán rừng cũng như vườn nhà mình, từ đó từng bước mở rộng diện tích, nâng cao giá trị kinh tế cho người trồng dược liệu trên địa bàn.

Hội Đông y tỉnh cần chỉ đạo, tuyên truyền đến Hội Đông y các huyện, thành phố, đặc biệt là các hội viên (lương y) thu thập, tìm kiếm đưa cây thuốc nam về trồng trong vườn nhà của mình. Mỗi huyện, thành phố xây dựng được ít nhất một vườn bảo tồn giống dược liệu, đó được coi là một nỗ lực để bảo tồn nguồn gene dược liệu quý đang dần bị cạn kiệt.

Ủy ban nhân dân tỉnh chỉ đạo các sở, ngành chức năng, các địa phương triển khai đồng bộ

Học sinh thực hành nhận biết sâu, bệnh hại cây trồng tại vườn dược liệu

Ảnh tư liệu

các giải pháp để bảo tồn và phát triển cây dược liệu; Có chính sách phù hợp để khuyến khích người dân tham gia bảo vệ rừng, trồng dược liệu dưới tán rừng, không khai thác tận diệt nguồn dược liệu tự nhiên. Ưu tiên hoạt động nghiên cứu bảo tồn và phát triển dược liệu. Chính sách về đất đai, phát triển quy hoạch vùng sản xuất cây dược liệu. Hướng dẫn người sản xuất thực hiện đúng quy trình kỹ thuật canh tác, thu hái, bảo quản để duy trì và nâng cao năng suất, chất lượng sản phẩm. Hỗ trợ các cá nhân, tổ chức áp dụng các tiến bộ kỹ thuật, ứng dụng công nghệ cao trong sản xuất giống, chăm sóc, thu hái và bảo quản, nâng cao chất lượng chế biến theo các tiêu chuẩn đã được Bộ Y tế ban hành.

Bên cạnh đó, việc đảm bảo đầu ra cho các cây dược liệu, hỗ trợ tìm kiếm thị trường tiêu thụ sản phẩm cho người trồng cần được quan tâm và mục tiêu phải hướng đến thị trường xuất khẩu để nâng cao giá trị kinh tế của cây dược liệu, góp phần phát triển kinh tế - xã hội vùng đồng bào dân tộc thiểu số cũng như người dân trong toàn tỉnh ■